

GUIA DOCENT DE CENTRES ISEACV
GUÍA DOCENTE DE CENTROS ISEACV
Curs /Curso
2018-2019

1 Dades d'identificació de l'assignatura <i>Datos de identificación de la asignatura</i>					
Nom de l'assignatura <i>Nombre de la asignatura</i>		Treball d'Investigació de Final de Títol <i>Trabajo de investigación de Final de Título</i>			
Crèdits ECTS <i>Créditos ECTS</i>	6	Curs <i>Curso</i>	4art <i>4º</i>	Semestre <i>Semestre</i>	7è - 8è <i>7º - 8º</i>
Tipus de formació <i>Tipo de formación</i> bàsica, específica, optativa <i>básica, específica, optativa</i>	Bàsica <i>Básica</i>	Idioma/es en que s'imparteix l'assignatura <i>Idioma/s en que se imparte la asignatura</i>		valencià/castellà <i>valenciano/castellano</i>	
Matèria <i>Materia</i>	Mètodes i fonts per a la investigació <i>Métodos y fuentes para la investigación</i>				
Títol Superior <i>Título Superior</i>	Títol Superior de Música <i>Título Superior de Música</i>				
Especialitat <i>Especialidad</i>	Interpretació, tots els itineraris <i>Todas</i>				
Centre <i>Centro</i>	Conservatori Superior de Música "Salvador Seguí" de Castelló				
Departament <i>Departamento</i>	Al que pertanya cada director-tutor <i>Al que pertenezca cada director-tutor</i>				
Professorat <i>Profesorado</i>	Els respectius tutors-directors escollits per cada alumne <i>Los respectivos tutores-directores escogidos por cada alumno</i>				
e-mail <i>e-mail</i>	Caldrà sol·licitar-lo a cada tutor <i>Habrà que solicitarse a cada tutor</i>				

1.1 Objectius generals i contribució de l'assignatura al perfil professional de la titulació <i>Objetivos generales y contribución de la asignatura al perfil profesional de la titulación</i>					
<p>Activar i perfeccionar les competències i els recursos de l'investigador; delimitar una investigació amb una orientació concreta; ensenyar l'aplicació dels mètodes d'investigació musical idonis, atényer les condicions necessàries per a plantejar i planificar futures investigacions relatives a màsters i tesis doctorals</p> <p><i>Activar y perfeccionar las competencias y recursos del investigador; delimitar una investigación con una orientación correcta; enseñar la aplicación de los métodos de investigación musical idóneos; alcanzar las condiciones necesarias para plantear y planificar futuras investigaciones relativas a master y tesis doctorales</i></p>					

1.2 Coneixements previs *Conocimientos previos*

Requisits previs, mínims o necessaris per a cursar l'assignatura. Coneixements recomanats i/o relació amb altres assignatures de la mateixa titulació
Requisitos previos, mínimos o necesarios para cursar la asignatura. Conocimientos recomendados y/o relación con otras asignaturas de la misma titulación

1. Els diversos mètodes d'investigació musical i els seus fonaments epistemològics
Los diversos métodos de investigación musical y sus fundamentos epistemológicos
2. Els principals repertoris de fonts, arxius i institucions d'investigació musicals
Los principales repertorios de fuentes, archivos e instituciones de investigación musicales
3. Els diversos sistemes acadèmics de citació bibliogràfica i documental
Los diversos sistemas académicos de citación bibliográfica y documental
4. Informàtica quant a l'ús del processador de textos i de consulta en xarxa
Informática en cuanto al uso del procesador de textos y de consulta en red

3 Resultats d'aprenentatge *Resultados de aprendizaje*

RESULTATS D'APRENENTATGE
RESULTADOS DE APRENDIZAJE

COMPETÈNCIES RELACIONADES
COMPETENCIAS RELACIONADAS

Donat el caràcter d'assignatura obligatòria i pels seus continguts, totes les unitats didàctiques estan relacionades i desenvolupen totes les competències assignades a l'assignatura

Dado el carácter de asignatura obligatoria y por sus contenidos, todas las unidades didácticas están relacionadas y desarrollan todas las competencias asignadas a la asignatura

1. Atényer les competències necessàries per a investigar amb rigor i coherència.
Conseguir las competencias necesarias para investigar con rigor y coherencia
2. Assoliment d'un coneixement ample dels recursos propis de la investigació musical
Adquisición de un conocimiento amplio de los recursos propios de la investigación musical
3. Domini d'un o de diversos mètodes d'investigació musical
Dominio de uno o varios métodos de investigación musical
4. Competència en la recerca documental i bibliogràfica sobre temes musicals
Competencia en búsqueda documental y bibliográfica sobre temas musicales
5. Coneixement i competència en les pautes per a estructurar i redactar correctament una memòria d'investigació
Conocimiento y competencia en las pautas para estructurar y redactar correctamente una memoria de investigación
6. Domini de l'ús i aplicació dels diversos sistemes de cites bibliogràfiques i referències documentals
Dominio del uso y aplicación de los diversos sistemas de citas bibliográficas y referencias documentales

CT 1, CT 2, CT 3, CT 4, CT 5, CT 8, CT 13, CT 14, CT 15, CT 17, CG 10, CG 18, CG 25

CE 6 (esp. Interpretació)

CE 7, CE 10 (esp. Composició)

4 Continguts de l'assignatura i organització temporal de l'aprenentatge <i>Contenidos de la asignatura y organización temporal del aprendizaje</i>	
<i>Descripció per blocs de contingut, unitats didàctiques, temes,...</i> <i>Descripción por bloques de contenido, unidades didácticas, temas,...</i>	<i>Planificació temporal</i> <i>Planificación temporal</i>
<p>1. La delimitació del tema d'investigació adequat al perfil academicoprofessional de l'alumne <i>La delimitación del tema de investigación adecuado al perfil academicoprofessional de cada alumno</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Diversos perfils professionals de les Ensenyances Artístiques Superiors de Música <i>Diversos perfiles profesionales de las Enseñanzas Artísticas Superiors de Música</i> 2. Diverses possibilitats i vies de la investigació musical <i>Diversas posibilidades y vías de la investigación musical</i> 3. Camps actuals de la investitació musical <i>Campos actuales de la investigación musical</i> 4. Les línies d'investigació de l'ISEACV <i>Las líneas de investigación del ISEACV</i> 5. Criteris d'adequació de la investigació en relació al futur professional de l'estudiant de música <i>Criterios de adecuación de la investigación en relación al futuro profesional del estudiante de música</i> <p>2. Justificació del tema d'investigació. Plantejament de la hipòtesi. Objectius particulars de la investigació <i>Justificación del tema de investigación. Planteamiento de la hipótesis inicial. Objetivos particulares de la investigación</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. La idoneitat de l'orientació de la investigació <i>La idoneidad de la orientación de la investigación</i> 2.2. Terminis d'investigació <i>Plazos de investigación</i> 2.3. La hipòtesi com a motiu conductor de la investigació <i>La hipótesis como motivo conductor de la investigación</i> 2.4. Criteris per a plantejar i redactar els objectius <i>Criterios para plantear y redactar los objetivos</i> <p>3. L'estat de la qüestió: elaboració i redacció <i>El estado de la cuestión: elaboración y redacción</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 3.1. La investigació com a producció de coneixement nou i/o reorientació de la praxi artística <i>La investigación como producción de conocimiento nuevo y/o reorientación de la praxis artística</i> 3.2. La importància de l'estat de la qüestió com a punt de partida de la investigació <i>La importancia del estado de la cuestión como punto de partida de la investigación</i> 3.3. La recerca bibliogràfica <i>La búsqueda bibliográfica</i> 3.4. La recerca a la xarxa <i>La búsqueda en la red</i> 	<p>Com que es tracta d'una assignatura personalitzada, la planificació temporal l'establirà cada professor-tutor d'acord amb la línia i tema d'investigació de cada alumne.</p> <p><i>Como se trata de una asignatura personalizada, la planificación temporal la establecerá cada profesor-tutor de acuerdo con la línea y tema de investigación da cada alumno</i></p>

4. Valoració dels diversos mètodes d'investigació musical en relació al tema d'investigació. Criteris d'elecció i d'aplicació

Valoración de los diversos métodos de investigación musical en relación al tema de investigación. Criterios de elección y aplicación

- 4.1. Relació entre hipòtesis i objectius
Relación entre hipótesis y objetivos
- 4.2. Conclusions prèvies a partir de l'estat de la qüestió
Conclusiones previas a partir del estado de la cuestión
- 4.3. El mètode com a eina inexcusable de la investigació
El método como herramienta inexcusable de la investigación
- 4.4. Objectivitat, experimentalitat, subjectivitat i valor de la experiència personal en la investigació actual
Objetividad, experimentalidad, subjetividad y valor de la experiencia personal en la investigación actual
- 4.5. Rigor i coherència com a característiques ineludibles de la investigació
Rigor y coherencia como características ineludibles de la investigación

5. El procés d'investigació. Les seues fases

El proceso de investigación i les seues fases

- 5.1. Determinació i recerca de les fonts
Determinación y búsqueda de las fuentes
- 5.2. Classificació de les fonts segons els diversos criteris taxonòmics en base al tema de la investigació
Clasificación de las fuentes según los diversos criterios taxonómicos en base al tema de la investigación
- 5.3. La comprovació de la hipòtesi
La comprobación de la hipótesis
- 5.4. Les conclusions: relació amb la hipòtesi i els objectius inicials
Las conclusiones: relación con la hipótesis y los objetivos iniciales

6. La redacció de la memòria d'investigació

La redacción de la memoria de investigación

- 6.1. Redacció: normes de redacció i criteris d'estil
Redacción: normas de redacción y criterios de estilo
- 6.2. Criteris i normes de citació bibliogràfica. La cita de fonts
Criterios y normas de citación bibliográfica. La cita de fuentes
- 6.3. Criteris de maquetació i d'edició
Criterios de maquetación y edición

7. La lectura i defensa de la investigació

La lectura y defensa de la investigación

- 7.1. Criteris per a la lectura i defensa pública de la investigació
Criterios para la lectura y defensa pública de la investigación
- 7.2. Mitjans de recolçament
Medios de refuerzo

5 Activitats formatives <i>Actividades formativas</i>			
5.1 Activitats de treball presencials <i>Actividades de trabajo presenciales</i>			
ACTIVITATS ACTIVIDADES	Metodologia d'ensenyança-aprenentatge <i>Metodología de enseñanza-aprendizaje</i>	Relació amb els Resultats d'Aprenentatge <i>Relación con los Resultados de Aprendizaje</i>	Volum treball (en nº hores o ECTS) <i>Volumen trabajo (en nº horas o ECTS)</i>
Classe presencial <i>Clase presencial</i>	Exposició de continguts per part del professor o en seminaris, anàlisi de competències, explicació i demostració de capacitats, habilitats i coneixements en l'aula. <i>Exposición de contenidos por parte del profesor o en seminarios, análisis de competencias, explicación y demostración de capacidades, habilidades y conocimientos en el aula.</i>	15%	15
Classes pràctiques <i>Clases prácticas</i>	Sessions de treball en grup supervisades pel professor. Estudi de casos, projectes, tallers, problemes, estudi de camp, aula d'informàtica, laboratori, visites a exposicions/concerts/representacions/ audicions..., cerca de dades, biblioteques, en Internet, etc. Construcció significativa del coneixement a través de la interacció i activitat de l'alumne. <i>Sesiones de trabajo grupal en grupos supervisadas por el profesor. Estudio de casos, proyectos, talleres, problemas, estudio de campo, aula de informática, laboratorio, visitas a exposiciones/conciertos/representaciones/audiciones..., búsqueda de datos, bibliotecas, en Internet, etc.</i> <i>Construcción significativa del conocimiento a través de la interacción y actividad del alumno.</i>	4%	4
Exposició treball en grup <i>Exposición trabajo en grupo</i>	Aplicació de coneixements interdisciplinaris. <i>Aplicación de conocimientos interdisciplinares.</i>		
Tutoria <i>Tutoría</i>	Atenció personalitzada i en grup reduït. Període d'instrucció i/o orientació realitzat per un tutor/a amb l'objectiu de revisar i discutir els materials i temes presentats en les classes, seminaris, tallers, lectures, realització de treballs, projectes, etc. <i>Atención personalizada y en pequeño grupo. Periodo de instrucción y/o orientación realizado por un tutor/a con el objetivo de revisar y discutir los materiales y temas presentados en las clases, seminarios, talleres, lecturas, realización de trabajos, proyectos, etc.</i>	5%	5
Avaluació <i>Evaluación</i>	Conjunt de proves (audicions, orals i/o escrites) empleades en l'avaluació inicial, formativa o additiva de l'alumne. <i>Conjunto de pruebas (audiciones, orales y/o escritas) empleadas en la evaluación inicial, formativa o aditiva del alumno.</i>	1%	1
		SUBTOTAL	25
5.2 Activitats de treball autònom <i>Actividades de trabajo autónomo</i>			
ACTIVITATS ACTIVIDADES	Metodologia d'ensenyança-aprenentatge <i>Metodología de enseñanza-aprendizaje</i>	Relació amb els Resultats d'Aprenentatge <i>Relación con los Resultados de Aprendizaje</i>	Volum treball (en nº hores o ECTS) <i>Volumen trabajo (en nº horas o ECTS)</i>
Treball autònom <i>Trabajo autónomo</i>	Estudi de l'alumne/a: preparació i pràctica individual de lectures, textos, interpretacions, assajos, resolució de problemes, projectes, seminaris, tallers, treballs, memòries,... per a exposar, interpretar o entregar durant les classes teòriques, classes pràctiques i/o tutories de grup reduït. <i>Estudio del alumno/a: preparación y práctica individual de lecturas, textos, interpretaciones, ensayos, resolución de problemas, proyectos, seminarios, talleres, trabajos, memorias,... para exponer, interpretar o entregar durante las clases teóricas, clases prácticas y/o tutorías de pequeño grupo.</i>	75%	75
Estudi pràctic <i>Estudio práctico</i>	Preparació en grup de lectures, textos, interpretacions, assajos, resolució de problemes, projectes, seminaris, tallers, treballs, memòries,... per a exposar, interpretar o entregar durant les classes teòriques, classes pràctiques i/o tutories de grup reduït. <i>Preparación en grupo de lecturas, textos, interpretaciones, ensayos, resolución de problemas, proyectos, seminarios, talleres, trabajos, memorias,... para exponer, interpretar o entregar durante las clases teóricas, clases prácticas y/o tutorías de pequeño grupo.</i>		

Activitats complementàries <i>Actividades complementarias</i>	Preparació i assistència a activitats complementàries com tallers, exposicions, concerts, representacions, congressos, conferències, ... <i>Preparación y asistencia a actividades complementarias como talleres, exposiciones, conciertos, representaciones, congresos, conferencias, ...</i>		
		SUBTOTAL	75
		TOTAL	100

6. Sistema d'avaluació i qualificació <i>Sistema de evaluación y calificación</i>		
6.1 Instruments d'avaluació <i>Instrumentos de evaluación</i>		
Proves escrites (proves objectives, de desenvolupament, mapes conceptuals,...), exposició oral, treballs dirigits, projectes, tallers, estudis de cas, quaderns d'observació, portafolio, ... <i>Pruebas escritas (pruebas objetivas, de desarrollo, mapas conceptuales,...), exposición oral, trabajos dirigidos, proyectos, talleres, estudios de caso, cuadernos de observación, portafolio, ...</i>		
INSTRUMENT D'AVALUACIÓ <i>INSTRUMENTO DE EVALUACIÓN</i>	Resultats d'Aprenentatge avaluats <i>Resultados de Aprendizaje evaluados</i>	Percentatge atorgat (%) <i>Porcentaje otorgado (%)</i>
1. Seguiment personalitzat de l'alumne <i>Seguimiento personalizado del alumno</i>	Assimilació dels conceptes i continguts del programa; adquisició de les competències transversals, genèriques i específiques; interès en les explicacions del professor i continguts de l'assignatura <i>Asimilación de los conceptos y contenidos del programa; grado de adquisición de las competencias transversales, genéricas y específicas; interés en las explicaciones del profesor y de los contenidos de la asignatura.</i>	10%, inclòs al percentatge general de l'informe del tutor <i>10%, incluido en el porcentaje general del informe del tutor</i>
2. Memòria d'investigació <i>Memoria de investigación</i>	1. Assoliment de les competències necessàries per a investigar amb rigor i coherència. <i>Consecución de las competencias necesarias para investigar con rigor y coherencia</i> 2. Assoliment d'un coneixement ample dels recursos propis de la investigació musical <i>Adquisición de un conocimiento amplio de los recursos propios de la investigación musical</i> 3. Domini d'un o de diversos mètodes d'investigació musical <i>Dominio de uno o varios métodos de investigación musical</i> 4. Competència en la recerca documental i bibliogràfica sobre temes musicals <i>Competencia en búsqueda documental y bibliográfica sobre temas musicales</i>	10%, inclòs al percentatge general de l'informe del tutor <i>10%, incluido en el porcentaje general del informe del tutor</i>

<p>3. Informe del professor-tutor <i>Informe del profesor-tutor</i></p> <p>4. Informe del tribunal <i>Informe del tribunal</i></p> <p>5. Lectura i defensa pública <i>Lectura y defensa pública</i></p>	<p>5. Coneixement i competència en les pautes per a estructurar i redactar correctament una memòria d'investigació <i>Conocimiento y competencia en las pautas para estructurar y redactar correctamente una memoria de investigación</i></p> <p>6. Domini de l'ús i aplicació dels diversos sistemes de cites bibliogràfiques i referències documentals <i>Dominio del uso y aplicación de los diversos sistemas de citas bibliográficas y referencias documentales .</i></p>	<p>40 %</p> <p>40 %</p> <p>20%</p>
---	--	------------------------------------

6.2 Criteris d'avaluació i dates d'entrega
Criterios de evaluación y fechas de entrega

Paràmetres d'avaluació de l'informe del tutor:

Parámetros de evaluación del informe del tutor serán:

1. Redacció i presentació formal

Redacción y presentación formal

Correcció gramatical i ortogràfica del discurs escrit, adequada il·lació del discurs argumental; adequació a les normes generals de maquetació, encuadernació i presentació de treballs acadèmics d'investigació.

Corrección gramatical y ortográfica del discurso escrito, adecuada ilación del discurso argumental; adecuación a las normas generales de maquetación, encuadernación y presentación de trabajos académicos de investigación.

2. Adequació de la forma de citació

Adecuación de la forma de citación

Podrà fer-se servir qualsevol sistema de citació que estiga acadèmicament admés, mantenint sempre la rigorositat en la seua forma d'expressió i la regularitat al llarg de tot el treball.

Podrá usarse cualquiera que esté admitida académicamente, manteniendo siempre la rigurosidad en su forma de expresión y la regularidad a lo largo de todo el trabajo.

3. Plantejament de la investigació

Planteamiento de la investigación

4. Adequació de la metodologia

Adecuación de la metodología

Haurà d'estar explicada i justificada al corresponent apartat del treball d'investigació, aportant les valoracions de prestigiosos investigadors que recolcen aquella elecció metodològica.

Tendrá que estar explicada y justificada en el correspondiente apartado del trabajo de investigación, aportando las valoraciones de prestigiosos investigadores que apoyen dicha elección metodológica.

5. Delimitació precisa dels objectius d'estudi

Delimitación precisa de los objetivos de estudio

6. Claredat en l'acotació dels objectius d'estudi

Claridad en la acotación de los objetivos de estudio

7. Coneixement i ús adequat de les fonts pertinents

Conocimiento y utilización adecuados de las fuentes pertinentes

No serà obligatori aportar material documental ni arxivístic inèdit, però sí demostrar amb les oportunes citacions que s'ha usat i es coneix la seua ubicació.

No será obligatorio aportar material documental ni archivístico inédito, pero sí demostrar con las oportunas citaciones que se ha usado y se conoce su ubicación.

8. Coneixement i ús adequat de la bibliografia pertinent

Conocimiento y utilización adecuada de la bibliografía pertinente

Ús d'una bibliografia actualitzada, comentada i valorada, evitant plagis i reelaboracions.

Uso de una bibliografía actualizada, comentada y valorada, evitando plagios y reelaboraciones

9. Desenvolupament argumental usat per a l'obtenció dels resultats

Desarrollo argumental utilizado para la obtención de los resultados

Estructura organitzada de la memòria d'investigació i ús d'un llenguatge i una terminologia propis de la investigació musical

Estructura organizada de la memoria de investigación y utilización de un lenguaje y una terminología propios de la investigación musical

10. Rellevància dels resultats

Relevancia de los resultados

Paràmetres d'avaluació del tribunal: els mateixos paràmetres del tutor, més el que qualificarà el grau d'idoneïtat de la lectura i defensa.

Parámetros de evaluación del tribunal: los mismos parámetros del tutor, más el que calificará el grado de idoneidad de la lectura y defensa.

Treballs creatiu-performatius: a l'informe del tribunal se n'afegiran a més

Trabajos creativo-performativos: en el informe del tribunal se añadirán además

1. Qualitat de la interpretació enregistrada

Calidad de la interpretación grabada

2. Qualitat de la interpretació presencial

Calidad de la interpretación presencial

3. Qualitat del protafolis documental

Calidad del portafolios documental

Data d'avaluació

Fecha de evaluación

Els períodes d'exàmens determinats per l'ISEACV i les dates concretes de lectura i defensa pública que determinarà el centre.

Los períodos de exámenes determinados por el ISEACV y las fechas concretas de lectura y defensa pública que determinará el centro.

6.3 Sistemes de recuperació *Sistemas de recuperación*

Per a l'alumnat que ha suspès o no ha seguit el desenvolupament normal de les classes – criteris i dates d'entrega)
Para el alumnado que ha suspendido o no ha seguido el desarrollo normal de las clases – criterios y fechas de entrega)

En el cas que un Treball d'Investigació de Fi de Títol se li atorgue la qualificació se suspens, el tribunal corresponent emetrà un informe particular sobre els aspectes i motius que han determinat la referida qualificació. L'alumne haurà de tindre'ls en compte, revisar la seua investigació, corregir a la memòria tot allò que calga i tornar a llegir i defensar públicament la seua investigació en la convocatòria extraordinària.

En el caso que un Trabajo de Investigación de Fin de Título se le otorgue la calificación de suspenso, el tribunal correspondiente emitirá un informe particular sobre los aspectos y motivos que han determinado dicha calificación. El alumno deberá tenerlos en cuenta, revisar su investigación, corregir en la memoria todo lo que sea necesario y volver a leer y defender públicamente su investigación en la convocatoria extraordinaria.

Data d'avaluació:

Fecha de evaluación

El període d'exàmens de la 2na convocatòria i de la convocatòria avançada serà el que determine l'ISEACV a les Instruccions de principi de curs. El dia de la lectura i defensa pública l'estableix el Cap d'Estudis, i s'anunciarà convenientment seguint el canals establerts pel centre.

El período de exámenes de la 2ª convocatoria y de la convocatoria adelantada será el que determine el ISEACV en las instrucciones de principio de curso. El día de la lectura y defensa pública lo establece la Jefatura de Estudios, y se anunciará convenientemente siguiendo los canales establecidos por el centro.

7 Bibliografia *Bibliografía*

- Bell, Judith: *Cómo hacer tu primer trabajo de investigación. Guía para investigadores en educación y ciencias sociales*, Barcelona, Gedisa, 2002
- Blaxter, Lorraine / Hughes, Christina / Tight, Malcolm: *Cómo se hace una investigación*, Barcelona, Gedisa, 2001
- Booth, Wayne C., Colomb, Gregory G., Williams, Joseph M.: *Cómo convertirse en un hábil investigador*, Barcelona, Gedisa, 2001
- Chiantore et alt.: *Escribir sobre música*, Barcelona, Musikeon Books, 2016
- Clanchy, John / Ballard, Brigid: *Cómo se hace un trabajo académico. Guía práctica para estudiantes universitarios*, Zaragoza, Prensas Universitarias, 1995
- Coromina, C. et alt.: *El trabajo de investigación. El proceso de elaboración, la memoria escrita, la exposición oral, los recursos*, Barcelona, Octaedro, 2002
- Curras, Emilia: *Las ciencias de la documentación*, Barcelona, Mitre, 1982
- Eco, Umberto: *Cómo se hace una tesis: técnicas y procedimientos de investigación, estudio y escritura*, Barcelona, Gedisa, 1990
- García Roldán, José Luis: *Cómo elaborar un proyecto de investigación*, Alicante, Universidad de Alicante, 1995
- Rodríguez Suso, Carmen: *Prontuario de Musicología. Música, sonido, sociedad*, Barcelona, Clivis, 2003
- Serafini, Mª Teresa: *Cómo se estudia. La organización del trabajo intelectual*, Barcelona, Paidós, 1991
- : *Cómo redactar un tema. Didáctica de la escritura*, Barcelona, Paidós, 2003
- : *Cómo se escribe*, Barcelona, Paidós, 2004